

Kapitola 17

Hospodářský rozměr české zahraniční politiky

Štěpánka Zemanová

Vzhledem ke zvýšení výkonu světové ekonomiky jako celku, i k obnovení reálného růstu HDP v Evropské unii, nasvědčovalo na sklonku roku 2009 vše tomu, že globální hospodářská krize dosáhla svého dna a že se začaly projevovat výsledky protikrizových opatření. Výhled do roku 2010 byl proto optimističtější než v předcházejícím období – očekávalo se mírné oživení. Skutečný vývoj se v průběhu roku jevil ještě příznivěji, a to přes zvyrazňující se problémy v některých státech (po Řecku též ve Španělsku, Portugalsku nebo Irsku). Pozitivní roli sehrávala vyšší dynamika a růst poptávky na globálních trzích i oživení domácí poptávky, včetně soukromé domácí spotřeby, v jednotlivých členských zemích EU.¹

Rovněž pro Českou republiku vyznívaly předpovědi lépe než v předcházejícím období. Předpokládalo se, že česká ekonomika bude pokračovat v pomalém zotavování, nastartovaném v poslední třetině roku 2009, a že by po nejhlubším propadu v novodobé historii státu mohlo tempo růstu hrubého domácího produktu v roce 2010 dosáhnout až 1,6 %.² Navzdory tomuto zlepšení však musela pokračovat úsporná opatření k ozdravení veřejných financí. Tato opatření se, spolu s dozvuky krize, zařadila ke klíčovému ekonomickým faktorům ovlivňujícím v roce 2010 hospodářský rozměr české zahraniční politiky, resp. podobu podpory vnějších ekonomických vztahů (VEV).

V politické rovině byly, stejně jako v předcházejících letech, důležitým indikátorem významu podpory VEV programy jednotlivých politických stran v kampani před jarními volbami do Poslanecké sněmovny. V nich se ukázaly přetrvávající rozdíly mezi pravíci a levíci. Zatímco pravice dlouhodobě preferuje liberální model a zdůrazňuje význam tržních sil, ale v posledních letech podporu VEV považuje za užitečný doplněk neviditelné ruky trhu, levice ji řadí ke klíčovému součástí hospodářské politiky státu. Na rozdíl voleb v roce 2006, před nimiž se vývoj podpory VEV jevil jako nejistý kvůli plánům radikálních změn připravovaných ODS,³ však z programů tentokrát vyplývalo, že bez ohledu na výsledky a příští podobu vlády půjde i nadále o významnou součást zahraniční politiky.

Tradičně největší prostor byl podpoře VEV věnován ČSSD, která v minulosti v této oblasti představovala průkopníka a už od 90. let minulého století podporu VEV

zařazovala ve svých programových prohlášeních k hospodářským prioritám.⁴ Na rozdíl od ostatních politických stran ČSSD i tentokrát zdůrazňovala nutnost aktivní podpory českého exportu a vytváření podmínek a předpokladů pro uplatnění českých výrobců na mezinárodních trzích. Jako důležitý krok v tomto směru zmiňovala navyšování prostředků a personální kapacit vládních finančních institucí Exportní garanční a pojišťovací společnosti a České exportní banky.⁵ Podobné pojetí podpory vnějších ekonomických vztahů se objevilo u KSČM, vyzdvihující úlohu a servis státu jako nástroj k reorientaci exportu mimo EU a USA, kam dnes směřuje především, a k zintenzivnění hospodářských vztahů s rychle rostoucími ekonomikami.

ODS naopak cestu k rozvoji českého exportu spatřovala v aktivitách podporujících liberalizaci mezinárodního ekonomického prostředí a v prohlubování jednotného vnitřního trhu EU.⁶ Stejně vyzníval i program Věcí veřejných zmiňující potřebu liberalizace světového obchodu, další prohlubování jednotného vnitřního trhu EU a nutnost podpory pronikání našich firem do příhraničních regionů sousedních zemí. TOP 09 se věnovala spíše praktickým aspektům organizačních a sjednocení prezentace státu v zahraničí jako „*vyspělé a konkurenceschopné ekonomiky*“.⁷

Programové prohlášení Nečasovy vlády v mnohém navazovalo na iniciativy politických předchůdců. Podobně jako Fischerův i Topolánkuv kabinet zdůrazňovalo potřebu zefektivnění podpory VEV a exportní politiky jako její klíčové součásti. Stejně, jako to učinila Topolánkova vláda v bezprostřední reakci na množící se známky ekonomické krize na sklonku roku 2008 (a jak požadovala před volbami ČSSD), slibovalo navýšení fondů státních agentur na podporu exportu a zahraničních investic. Navíc přislíbilo i zpřístupnění služeb těchto institucí, dosud zaměřených především na větší firmy, malým a středním podnikům. V neposlední řadě též vyzdvihovalo význam přípravy exportní strategie pro léta 2011–2016, kterou již rozběhl Fischerův kabinet.

V souladu s volebními programy koaličních partnerů Nečasova vláda avizovala i aktivní podporu liberalizačních opatření na mezinárodní úrovni a též změny v řízení ekonomické diplomacie.⁸ Právě k organizačním změnám, které se měly promítnout i do návrhu nové exportní strategie, se postupně přesunulo těžiště debat o budoucím vývoji podpory VEV. Po dlouhém období 90. let a první poloviny této dekády, kdy podpora VEV patřila k turbulentním agendám a její pozice v české zahraniční politice byla, kvůli zásadním sporům o význam, rozsah a celkovou podobu, velmi nejistá, lze uvedený vývoj hodnotit jako další důležitý projev stabilizace, plně odpovídající aktuálním trendům v mezinárodním prostředí, kde význam podpory VEV obecně vzrostl v souvislosti s krizí. Debaty o organizačních otázkách, vedené jak mezi politickými stranami (resp. vládní koalicí a parlamentní opozicí), tak uvnitř vlády (zejména mezi MPO a MZV) a mezi vládou (především MPO) a podnikatelskou veřejností ke konci roku 2010, však ukázaly, že konsenzus má limity a některé otázky budou i nadále zdrojem ostrých kontroverzí.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA, UDÁLOSTI

Vývoj vnějších ekonomických vztahů České republiky v roce 2010 vzhledem k vysoké míře otevřenosti české ekonomiky a její specializaci na zboží dlouhodobé spotřeby (s více než nadpolovičním podílem strojů a dopravních prostředků) do značné míry závisel na hospodářských výsledcích a rychlosti oživení klíčových exportních partnerů. Díky tomu, že převládly spíše příznivé faktory, zahraniční zakázky v rozhodujících exportních odvětvích – zejména vývozu dopravních prostředků a strojů, v prvních měsících roku 2010 kompenzovaly nízkou domácí poptávku a významně přispívaly k obnově ekonomického růstu.⁹ Exportně orientovaný průmysl se tak vrátil do své dřívější role tahouna české ekonomiky.¹⁰ Od druhého čtvrtletí však příznivé dopady rostoucího exportu omezovalo postupné oživení domácí poptávky po zahraničním zbožím spolu s rostoucími cenami ropy na světových trzích.

K tomu, aby se oživení a příznivější výhled české ekonomiky odrazily ve zvýšené důvěře zahraničních subjektů, v průběhu roku 2010 napomáhaly pozitivní evaluace mezinárodních institucí. Vedle ekonomických výhledů Evropské komise, v nichž se Česká republika řadila mezi lépe hodnocené členské státy EU, i když nestála úplně na špici, k nim patřil především Ekonomický přehled OECD, který počátkem dubna v Praze osobně prezentoval generální tajemník organizace Ángel Gurría.¹¹ Přehled poukázal na odolnost českého bankovního sektoru, poměrně rychlou reakci vlády na zhoršování stavu státních financí, i zlepšování obecných podmínek pro podnikání v ČR. Za slabá místa naopak označoval nestabilitu státních financí, neexistenci časového harmonogramu pro přijetí společné evropské měny, vysokou míru korupce ve veřejném sektoru úzce související s netransparentním průběhem zadávání veřejných zakázek a též proměnlivý směr politiky jednotlivých státních orgánů, ještě dále prohlubovaný nedostatky v koordinaci a nekoherentními postupy jednotlivých úrovní státní správy.¹²

Uvedené nedostatky se neprojevovaly jen v české ekonomice jako celku. Některé z nich (především nestabilita státních financí a nedostatky v systému státní správy) bezprostředně ovlivňovaly i oblast podpory VEV. Nutná úsporná opatření směrem ke konsolidaci státních výdajů vedla ještě za Fischerovy vlády k výraznému snížení prostředků vynakládaných na ekonomickou diplomacii. Na druhou stranu se ale díky úbytku dostupných prostředků výrazně zvýšil tlak na jejich efektivní vynakládání a na zrychlení organizačních změn. V roce 2010 však dosažené změny měly pouze dílčí charakter a byly nejvíc patrné v optimalizaci sítě zahraničních diplomatických misí a konzulátů. Z rozhodnutí Fischerovy vlády v březnu 2010 ukončily svou činnost ambasáda v Angole a generální konzulát v Montrealu. Dále bylo schváleno zrušení konzulárních úřadů v Sao Paulu (uvedené rozhodnutí Nečasův kabinet přehodnotil a od zrušení ustoupil) a Sydney a ambasád v Zimbabwe a v Kolumbii.

Nečasova vláda se koncem srpna usnesla na zrušení velvyslanectví v Kongu, Venezuele, Keni, Jemenu a Kostarice a na uzavření generálního konzulátu v indické Bombaji. Podobně jako generální konzulát v Sydney má být podle ministerstva zahraničních věcí generální konzulát v Bombaji nahrazen pobočkou velvyslanectví. Jediným

nově zřízeným zastoupením se stala ambasáda v Ázerbájdžánu, jehož strategický význam (nejen) ve vnějších ekonomických vztazích ČR vzrostl v souvislosti s plánovanou výstavbou plynovodu Nabucco, klíčovou pro omezení závislosti ČR i dalších členských zemí EU na dodávkách zemního plynu z Ruska.¹³

Pokračovat měla, jak už bylo výše uvedeno, i reorganizace modelu řízení podpory VEV. První iniciativy v tomto směru se, technicky vzato, objevily již na konci 90. let, ale dosud měly spíše formu úvah než konkrétních praktických kroků.¹⁴ Základní vize nyní měla být dokončena ve velmi krátkém časovém horizontu, aby se mohla promítnout do konečné podoby připravované nové exportní strategie pro léta 2011–2016 (NES). Její zpracování ale ztroskotalo. Proto se MOP rozhodlo zbrzdit dokončení NES přibližně o rok (jako další důvod uvádělo snahu provázat dokument s připravovanou strategií konkurenceschopnosti a koncepcí české zahraniční politiky).¹⁵ Pro schůzi vlády v lednu 2011 připravilo návrh na prodloužení strategie určené pro léta 2006–2010.

Dohodě o úpravě systému řízení bránily především spory mezi ministerstvy, do jejichž působnosti podpora VEV spadá na základě kompetenčního zákona z roku 1969 – MZV a MPO (kromě uvedených ministerstev se na řešení některých dílčích otázek podílejí i další součásti vlády – ministerstva zemědělství, pro místní rozvoj, životního prostředí a kultury). Obě ministerstva připouštěla, že je potřeba vyjasnit jejich pravomoci v oblasti VEV definované zákonem spíše rámcově. Zároveň však jen obtížně rezignovala na svou dosavadní roli. Velmi palčivým aspektem sporů se stalo řízení obchodně-ekonomických úseků na ambasádách. Obě strany považovaly za žádoucí odstranění nedostatků dvoukolejného řízení, v němž pracovníci obchodně-ekonomických úseků odborně spadali pod MPO, ale současně podléhali i vedoucím diplomatických misí. Nebyly však schopny najít alternativní řešení.¹⁶

I když na sklonku roku 2010 vypadala cesta ke zlepšení vzhledem ke „sporu o obchodní rady“ jako neschůdná, prostor ke kompromisu se snad nabízel v širším kontextu této problematiky. Ruku v ruce se změnami v kompetencích ministerstev a s úpravou v řízení obchodně-ekonomických úseků ambasád totiž měla jít i reorganizace (pravděpodobně sloučení) státem řízených agentur na podporu exportu, CzechTrade a CzechInvest a přerozdělení funkcí mezi zahraničními kanceláři agentur (nedávno soustředěnými na stejné adresy) a ambasádami.

Reprezentace státu v zahraničí má totiž plnit funkce tzv. makroekonomické a mikroekonomické ekonomické diplomacie. Makroekonomická diplomacie zahrnuje udržování kontaktu s příslušným teritoriem, rozvoj spolupráce, získávání informací o teritoriu a identifikaci exportních a investičních příležitostí, propagaci státu a ochranu zájmů podnikatelů vycházejících z mezinárodních úmluv, pravidel a zvyklostí. Mikroekonomická diplomacie (též komerční, proexportní činnost) spočívá v pomoci a podpoře konkrétních podnikatelských subjektů. Obě funkce v zásadě mohly integrovat obchodně-ekonomické úseky, jak tomu bylo v české praxi doposud. Tyto úseky (řízené MZV) se však také mohly napříště soustředit jen na makroagendu a postupně ji výrazně posílit v rámci tzv. ekonomizace diplomacie, která dnes rovněž patří k významným mezinárodním trendům a MZV s ní počítá v projektu „Strategické řízení“. Mikrootázky by přenechaly filiálkám (sloučených) CzechTrade a CzechInvest, per-

sonálně propojeným s ambasádami osobou obchodního atašé. Další alternativou bylo svěřeni mikrootázek kancelářím bez přímé organizační vazby na ambasády (tzv. model třetí agentury).¹⁷ Stávající síť kanceláří je ovšem i po zeštíhlení českého diplomatického zastoupení v zahraničí menší než síť ambasád. Neshody tudíž v tomto případě mohl vyvolat postup v zemích, kde kanceláře zatím nepůsobí.

Vedle vlastní přípravy změn byla v průběhu roku 2010 věnována zvýšená pozornost také budování nového, efektivního a koherentního modelu spolupráce mezi vládními subjekty a soukromým sektorem. V obecné rovině spolupráci sice už zajišťovala Rada pro obchod a investice, ta však nemohla reagovat na specifické potřeby jednotlivých podnikatelských subjektů. Bylo tudíž třeba hledat cesty, jak umožnit intenzivnější spolupráci přímo mezi vládními orgány a podnikateli. Proto pokračovalo již dříve zahájené posilování služeb honorárních konzulátů a diskutovalo se o změnách v celkové roli ambasád (směrem ke zmiňované ekonomizaci diplomacie), zvětšování prostoru věnovaného ekonomickým zájmům a zájmům podnikatelů při zahraničních cestách členů vlády (za vzor byl přitom dáván prezident V. Klaus) i o možném širším zapojení poslanců a senátorů v rámci jejich zahraničních aktivit.¹⁸

Nový model patřil mezi hlavní témata pravidelné porady vedoucích obchodně ekonomických úseků českých zastupitelských úřadů, která se uskutečnila 28. června–2. července na MZV, MPO a v pražském hotelu Diplomat. Diskutovalo se o něm i na semináři o ekonomické diplomacii pořádaném začátkem prosince 2010 zahraničním výborem Poslanecké sněmovny ČR. Dále se o něm jednalo na setkáních představitelů vlády a podnikatelských subjektů, resp. jejich zájmových a profesních sdružení, např. na pracovní snídani pořádané místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí J. Kohoutem 6. 1. 2010.¹⁹ K prvním praktickým výsledkům lze zařadit setkání nastupující velvyslankyně v Maďarsku se zástupci českých firem působících na maďarském trhu a s reprezentanty Hospodářské komory. Mohli při něm vznášet podněty k možnému zlepšování česko-maďarských obchodních vztahů. Podobná setkání při odjezdu nově jmenovaného velvyslance do strategického exportního teritoria by se dle prohlášení MPO v budoucnu měla stát pravidelnou záležitostí.²⁰

Kromě celkového zefektivnění podpory vnějších ekonomických vztahů byla po celý rok 2010 věnována pozornost též doplňkovým aktivitám v oblasti veřejné diplomacie, zejména prezentaci ČR jako moderní a vyspělé země i spolehlivého politického a ekonomického partnera a vytváření její jednotné značky v zahraničí (brandingu). Stejně jako v předcházejících letech vycházela z *Koncepce jednotné prezentace České republiky* a z *Koncepce prezentace České republiky na mezinárodních veletrzích a výstavách* v letech 2008–2010 a podílelo se na ní několik státních orgánů. Vedle řady konkrétních aktivit k propagaci státu sem spadala i podpora účasti českých exportérů na mezinárodních veletrzích, pořádaných na území ČR, nebo na mezinárodních výstavách v zahraničí (např. EXPO).²¹

V oblasti klasické diplomacie, která v mnoha ohledech rovněž pomáhá naplňování hospodářských zájmů států státu a doplňuje tak hlavní nástroje podpory VEV, měly význam některé mezinárodněpolitické události, při nichž ČR mohla projevit svůj organizační potenciál. Patně nejsledovanější byl v tomto kontextu summit mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací, spojený s podpisem nové dohody

o jaderném odzbrojení START, který na přelomu března a dubna 2010 Českou republiku a hlavní město Prahu na několik dnů vynesl do popředí zájmu světové veřejnosti i médií.

Z důležitých zahraničních návštěv šlo např. o oficiální návštěvu ministerského předsedy Republiky Makedonie/FYROM Nikoly Gruevského, při níž se uskutečnilo česko-makedonské podnikatelské fórum a došlo k podpisu *Dohody mezi vládou České republiky a vládou Republiky Makedonie o ekonomické a průmyslové spolupráci* nebo o obchodní a investiční misi guvernéra brazilského spolkového státu Goiás Alcidesa Rodriguese Filha. Z cest českých představitelů lze připomenout březnovou misi vicepremiéra a ministra zahraničních věcí J. Kohouta do Zambie, během níž se v Lusace uskutečnil podnikatelský seminář zaměřený na podporu hospodářských zájmů ČR a možné spolupráce s místními ekonomickými subjekty, nebo jednání prezidenta České republiky V. Klause o ekonomické spolupráci s Husním Mubarakem a jeho osobní účast na slavnostním uvedení českého vozu Škoda Superb na egyptský trh v rámci třídenní oficiální návštěvy v Egyptě.²²

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vzhledem k tomu, že v průběhu roku 2010 kvůli neshodám mezi MVZ a MPO příliš nepokročila příprava reorganizace institucionálního rámce podpory VEV, patřilo k hlavním změnám ve složení aktérů podpory VEV již zmiňované rušení některých ambasad. Pokud jde o rozložení sil mezi aktéry, došlo především k určitému růstu významu agentur typu Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP) a České exportní banky (ČEB). Uvedený vývoj nebyl jen výsledkem obecného zvyšování zájmu o tyto agentury, ale i předvolebního boje a povolebních koaličních jednání. Odrážely se v něm též nové role uvedených institucí v podmínkách hospodářské krize. Tyto státem vlastněné společnosti nahradily část exportních úvěrů a bankovních záruk, jež čeští exportéři nemohli získat od soukromých subjektů kvůli jejich rostoucí nedůvěře především k trhům Ruska a okolních zemí. Přitom právě na východních trzích přetrvávala poptávka po strojírenském zboží a vzhledem k omezení aktivit některých západních firem se nabízela řada zajímavých příležitostí. Díky pojistkám EGAP se zde některé české firmy posunuly z pozice subdodavatelů do role generálních dodavatelů a výrazně rozšířily objem realizovaných zakázek.²³

Přestože s nárůstem aktivit hospodaření EGAP už v roce 2009 skončilo rekordní ztrátou přesahující 2 mld. Kč, v roce 2010 přijaly české státní orgány řadu opatření k dalšímu posílení společnosti. Ministerstvo financí např. v únoru 2010 projednalo osvobození pojistného plnění bankám od EGAP od daně z příjmu. Následně se zasadilo též o posílení pojistných fondů EGAP (dosud tvořených především příjmy z pojistného) příspěvkem ze státního rozpočtu. Vláda usilovala o rozšíření aktivity EGAP i na teritorium EU, kam dosud její aktivita nesměla zasahovat. Za tímto účelem bylo zahájeno jednání o výjimce s Evropskou komisí.²⁴ Sama agentura se konkurenceschopnost českých exportérů snažila podpořit sérií opatření ke zjednodušení a zrych-

lení pojišťovacího procesu.²⁵ Novým prvkem, zavedeným už ke konci roku 2009, se stala náhrada pojišťování zboží a služeb národního původu tzv. pojišťováním vývozu v národním zájmu. To společnosti umožnilo zahrnout mezi klienty nejen subjekty se sídlem na území ČR, ale též jejich dceřiné společnosti v zahraničí.²⁶

Kromě agentur na podporu exportu patřily k aktérům podpory vnějších ekonomických vztahů ČR, jejichž význam v hospodářské krizi vzrostl, též regionální a místní samosprávy. Právě ty se, často s využitím z prostředků z fondů EU, snažily pomoci zejména menším a středním podnikatelům v rozvoji kontaktů v rámci regionální a příhraniční spolupráce. Iniciativy krajů i jednotlivých místních samospráv v rámci veřejné diplomacie stejně v minulých letech zastřešovala agentura CzechTourism. Tato agentura zajišťovala prezentaci ČR na dalších mezinárodních veletrzích, konferencích a workshopech, např. ITB ASIA v Singapuru a COTTM v Pekingu. Kromě toho se v roce 2010 snažila rozšířit své zastoupení v zahraničí, a to otevřením pobočky v Jekatěrinburgu a přípravou zřízení zastoupení v Indii. Výběr lokalit pro nové pobočky odrážel rostoucí zájem agentury na rozvoji kontaktů s dynamickými, avšak českou nabídkou dosud málo pokrytými oblastmi, k nimž vedle Ruska, Indie a Číny patří též Brazílie.

Kromě agentury CzechTourism k prezentaci ČR a jejích exportérů v zahraničí tradičně přispíval i CzechInvest, a to zejména organizací několikerych technologických dnů. V rámci svých standardních nástrojů na podporu exportu nabízela řadu možností pro zviditelnění českých produktů v zahraničí i agentura CzechTrade.²⁷ Tato agentura navíc průběžně pracovala na rozšiřování služeb exportérům. Na jaře představila screening zahraničních trhů a ke konci roku přišla se službou nazvanou Trade Intelligence. Obě služby by měly usnadňovat strategické rozhodování exportérů, zejména výběr trhů, na nichž se pokusí uplatnit své výrobky. Trade Intelligence navíc nabízí i podněty pro rozhodování státních orgánů, např. při definování politiky inovací.²⁸

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Z hlediska praktického významu byla v roce 2010 nejdůležitější veřejnou rozpravou debata o dalším směru podpory českého exportu, úzce související s přípravou NES. Tuto debatu zčásti podněcovalo MPO, např. snahou o zjištění potřeb českých vývozců prostřednictvím dotazníků nebo formálních i neformálních rozhovorů se zástupci podnikatelské sféry. Zároveň k ní přispívaly i další státní instituce, které paralelně pracovaly na vlastních příspěvcích k nové koncepci podpory VEV – MZV, CzechInvest a NERV. Jejich iniciativy na jedné straně vnášely do debaty nové impulzy, ale na druhé stranu vyvolávaly i kritiku, neboť hlavně v soukromém sektoru byly vnímány jako projev přetrvávajících duplicit a křížení byrokratických zájmů příslušných státních orgánů.²⁹

Na sklonku roku 2010 se pozornost veřejnosti, zejména podnikatelské, zaměřila na vlastní návrh NES. Viditelnější než hlasy jednotlivých ekonomických subjektů však byla spíše vystoupení jejich organizací. Asociace malých a středních podniků a živnost-

níků ČR upozornila na omezený význam podpory exportu pro menší firmy, odrážející především špatnou dostupnost produktů klíčových agentur (ČEB, EGAP, Czech-Trade) kvůli jejich vysoké finanční nákladnosti.³⁰ Svaz průmyslu a dopravy ČR zase poukázal na problémy vyplývající z přetrvávajících kompetenčních sporů mezi MZV a MPO. K tomuto tématu nechal vypracovat i odbornou studii s názvem *Systém řízení ekonomické diplomacie v ČR*.³¹

Podnikatelská sféra samozřejmě nevítrala ani radikální snížení objemu prostředků, jež vynakládá MZV na podporu konkrétních podnikatelských projektů v prioritních teritoriích. Zatímco v roce 2009 podpořilo projekty v této oblasti 28 mil. Kč, pro rok 2010 avizovalo pouze 10–13 mil. Kč a nakonec bylo uvolněno cca 6,5 mil. Kč.³² Se stejným objemem se počítalo i pro rok 2011, i když zájem v příslušném výběrovém řízení byl více než trojnásobný. Podnikatelé přitom požadovali, aby nejen projekty, ale i ekonomická diplomacie a podpora VEV obecně byly mnohem masivnější. K jejich hlavním argumentům patřila vysoká otevřenost ekonomiky a význam exportu pro hospodářský růst ČR na cestě z krize.³³

Už od roku 2009 probíhala diskuse o dopadech optimalizace sítě zastupitelských úřadů a konzulátů ČR. Vzhledem k tomu, že MZV kvůli diplomatickým zvyklostem odmítalo zveřejnit seznam dalších úřadů, o jejich uzavření uvažovalo, před konečným rozhodnutím, byla již sama tato otázka předmětem spekulací. Zároveň se ozývala řada kritických hlasů, a to jak v médiích, tak mezi opozičními i některými koaličními politiky a mezi zástupci podnikatelské sféry. Ještě před definitivním schválením seznamu rušených zastoupení připravované kroky odsoudil např. místopředseda Poslanecké sněmovny a stínový ministr zahraničních věcí ČSSD L. Zaorálek jako škodlivé pro český export. Na nebezpečí pro ekonomické zájmy ČR poukázal i předseda sněmovního zahraničního výboru D. Vodrážka (ODS), před nesystémovostí a nekonceptností chystaných kroků varoval např. poslanec D. Šeich (ODS).³⁴ Po uveřejnění definitivního seznamu velmi kriticky reagovala Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu, neboť pro tento sektor představují atraktivní (byť zároveň i kontroverzní) odbytiště africké státy zařazené na seznam.³⁵ MZV naopak trvalo na nezbytných úsporách a kritické hlasy se snažilo odvracet poukazem na kroky směřující ke zmírnění dopadů optimalizace na ekonomické zájmy ČR – např. snahy o posílení spolupráce a zřizování společných úřadů s dalšími členskými zeměmi EU, zejména se zeměmi Visegrádu.³⁶

Především mediálně atraktivním tématem byla téměř po celý rok 2010 podpora filmového průmyslu, od níž se očekávalo zastavení odlivu zahraničních produkcí do finančně atraktivnějších destinací, často takových, které systémy pobídek již zavedly. O významu programu podpory, jehož základem je možnost vrácení českými i zahraničními producentům natáčejícím v ČR až 20 procent uznatelných nákladů, zahájeného červnu 2010, svědčí skutečnost, že ve druhé polovině roku pozornost nepřitahovala již jen konkrétní podoba stimulačních opatření, ale zejména filmy, o jejichž natáčení v českých exteriérech a českých studiích se začalo uvažovat.

ZÁVĚR

Zatímco po dlouhou dobu kolem podpory VEV panovaly mnohé nejasnosti a část politického spektra pochybovala o tom, zda je vůbec potřeba, aby stát aktivně prosazoval zájmy českých podnikatelských subjektů, volby 2010 potvrdily, že nyní jde již o široce akceptovanou součást české zahraniční politiky. Nadále zde však byl patrný značný neklid, i když ve výrazně změněné podobě. Zatímco v minulosti vyplývalo napětí zejména z odlišných stanovisek politických stran a pro další vývoj v této oblasti bylo stěžejní jejich sbližování, v roce 2010 se jako klíčové jeví nalezení dohody mezi MZV a MPO o novém organizačním rámci a rozdělení kompetencí a její pozitivní přijetí podnikatelskou sférou.

Vzhledem k vývoji v mezinárodním prostředí, kde podpora VEV a ekonomická diplomacie v souvislosti s krizí získaly na významu, nebylo pravděpodobné, že by případný neúspěch reformních kroků stávající konsenzus mezi politickými stranami zvrátil a pozici podpory VEV, stabilizovanou teprve v posledních letech po dlouhém období sporů, opět narušil. Mohl by se však negativně projevit v celkových výsledcích českého hospodářství, v nichž hrají vnější ekonomické vztahy významnou úlohu. Kritika podnikatelské sféry i přetrvávající reformní snahy jasně ukázaly, že v systému podpory VEV tak, jak se zformoval během uplynulých dekád, přetrvávají rezervy a potenciál, který se v této oblasti nabízí, by mohl být zužitkován efektivněji. Bez výkonnějšího řízení i dlouhodobější koncepce, jejímuž přijetí organizační neshody v roce 2010 zabránily, však stále hrozilo, že jeho lepší zúročení v nejbližší budoucnosti zůstane spíše cílem než realitou této zahraničněpolitické agendy.

Poznámky

- ¹ *European Economic Forecast – Spring 2010*. Luxembourg: European Communities, 2010. On-line: (ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf, cit. 8. 11. 2010); *Interim Forecast 2010*. Luxembourg: European Communities, 2010. On-line: (ec.europa.eu/economy_finance/articles/pdf/2010-09-13-interim_forecast_en.pdf, cit. 8. 11. 2010).
- ² Tamtéž.
- ³ Srv. Hřích Jan: Hospodářský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008, s. 311.
- ⁴ Srv. tamtéž, s. 333.
- ⁵ *Program změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi*. On-line: (www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/dokumenty/velky_volebni_program.pdf, cit. 15. 11. 2010).
- ⁶ *Řešení, která pomáhají. Podrobný volební program ODS (2010)*. On-line: (www.ods.cz/volby2010/data/soubory-ke-stazeni/182/volebni-program-velky.pdf, cit. 15. 11. 2010); *Program VV – Zahraniční politika*. On-line: (www.veciverejne.cz/program-vv-zahranicni-politika.html, cit. 15. 11. 2010).
- ⁷ *TOP 09. Volební program 2010 – sekce zahraniční politika*. On-line: (www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2010/zahranicni-politika-1352.html, cit. 15. 11. 2010).
- ⁸ *Programové prohlášení Vlády České republiky*, 4. 8. 2010. Sekce Podpora exportu, s. 39. On-line: (www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf, cit. 15. 11. 2010).

- ⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu: *Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO*, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument76395.html, cit. 8. 11. 2010). HDP vzrostl za první čtvrtletí meziročně o 1,1 % (při velmi nízké základně předchozího roku).
- ¹⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu: *Čtvrtletní analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO*. 1. čtvrtletí 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument76395.html, cit. 8. 11. 2010).
- ¹¹ ČTK, 2. 4. 2010.
- ¹² OECD: *Economic Survey of the Czech Republic 2010. Summary* (2010). On-line: (www.oecd.org/dataoecd/6/41/44905528.pdf, cit. 16. 11. 2010).
- ¹³ ČTK 2. 3. 2010.
- ¹⁴ Zákon č. 2/1969 Sb. O zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy.
- ¹⁵ Businessinfo.cz: *Zaměstnavatelé odmítli návrh nové exportní strategie*, 13. 12. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/prosinec-2010/spcr-odmita-navrh-proexportni-strategie/1001938/59197/, cit. 20. 12. 2010).
- ¹⁶ Businessinfo.cz: *Ministerstvo průmyslu a obchodu chce vytvořit jednotný systém obchodních zastoupení ČR v zahraničí*, 14. 10. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/jednotny-system-zastoupeni-v-zahranici/1000485/58567/, cit. 12. 11. 2010).
- ¹⁷ Bliže viz Tóth, Ľudovít–Horváthová, Katarína: *Hospodářská diplomacia. Bilaterálne vzťahy*. Bratislava: Sprint, 2005.
- ¹⁸ Seminář o ekonomické diplomacii, 8. 12. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/seminar-o-ekonomicke-diplomacii/1000485/59111/, cit. 3. 2. 2011).
- ¹⁹ Ministerstvo zahraničních věcí: *Setkání místopředsedy vlády se zástupci profesních sdružení*, 6. 1. 2010. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/ekonomicka_diplomacie/setkani_mistopredsedy_vlady_se_zastupci.html, cit. 16. 11. 2010); Ministerstvo zahraničních věcí: *Setkání vedoucích obchodně-ekonomických úseků českých zastupitelských úřadů*, 25. 6. 2010. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/x2010_06_09_setkani_vedoucich_obchodne_ekonomickych_useku.html, cit. 16. 11. 2010).
- ²⁰ MPO: *Nový komunikační nástroj pro exportní politiky*, 9. 9. 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument78347.html, cit. 3. 2. 2011).
- ²¹ *Zahraníční politika České republiky. Data* (duben 2010, s. 39). MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html, cit. 16. 10. 2010).
- ²² *Zahraníční politika České republiky. Data* (únor a březen 2010). MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html, cit. 16. 10. 2010).
- ²³ ČTK, 15. 9. 2010.
- ²⁴ ČTK, 20. 1. 2010 a 4. 3. 2010; Chovancová, Pavlína: *The demand for our services may not drop under 50 billion CZK*. A talk with Karel Pleva, Chairman of the Board and Chief Executive Officer, Export Guarantee and Insurance Corporation (EGAP). *Leaders magazine*, 3/2010. On-line: (www.egap.cz/informacni-servis/zpravy-a-clanky/zpravy/2010-05-26.php, cit. 12. 11. 2010).
- ²⁵ Nesrsta, Vlastimil: *Rusko je stále perspektivním trhem*, 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/exportni-garanci-a-pojistovaci/rusko-trh-egap-pojistovani/1000562/57063/, cit. 12. 11. 2010).
- ²⁶ EGAP: *O nás: Historie společnosti*. On-line: (www.egap.cz/o-nas/historie-spolecnosti/index.php, cit. 12. 11. 2010).
- ²⁷ Přehled viz on-line: (www.czechtrade.cz/d/documents/01/Akce_CzechTrade_v_zahranici_2010.pdf, cit. 19. 12. 2010).
- ²⁸ Businessinfo.cz: *Nová služba CzechTrade: Screening zahraničních trhů*, 6. 5. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/czechtrade/czechtrade-screening-zahranicnich-trhu/1001668/57447/, cit. 20. 12. 2010); Businessinfo.cz: *Nová služba CzechTrade vytipuje nejperspektivnější teritoria*, 8. 12. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/czechtrade/czechtrade-nastroj-trade-intelligence/1001668/59122/, cit. 20. 12. 2010).
- ²⁹ Businessinfo: *Zaměstnavatelé odmítli návrh nové exportní strategie*, 13. 12. 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/prosinec-2010/spcr-odmita-navrh-proexportni-strategie/1001938/59197/, cit. 20. 12. 2010).

- ³⁰ Hrabálek, Jan: *Česká republika vytváří novou strategii pro vývoz na léta 2011–2016*, 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/cr-vytvari-strategii-vyvoz-2011-2016/1000485/57953/, cit. 12. 11. 2010).
- ³¹ Šťouráčová Judita a kol.: *Systém řízení ekonomické diplomacie v ČR*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů, o.p.s., 2010. On-line: (www.businessinfo.cz/files/dokumenty/spcr_analyza_rizeni_ek_diplomacie.pdf, cit. 12. 11. 2010).
- ³² Ministerstvo zahraničních věcí, 9. 1. 2010: *Setkání místopředsedy vlády se zástupci profesních sdružení*. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/ekonomicka_diplomacie/setkani_mistopredsedy_vlady_se_zastupci.html, cit. 16. 11. 2010).
- ³³ Srv. *Posilující růstová dynamika české ekonomiky* (s. 1). On-line: (www.hkpe.cz/poslujici-rustova-dynamika-ceske-ekonomiky-1.aspx, cit. 7. 2. 2011).
- ³⁴ ČTK, 6. 8. 2010 a 25. 8. 2010.
- ³⁵ ČTK, 25. 8. 2010.
- ³⁶ ČTK, 2. 3. 2010, 2. 8. 2010 a 25. 8. 2010.

Tabulka 1: Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2002–2010¹
(v mld. Kč, zaokrouhleno)

	2002	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010	
		Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)
Vývoz z ČR	1254	1371	109,3	1723	125,7	1869	108,5	2145	114,8	2479	115,6	2474	99,8	2131	86,2	1829	85,8
Obchodní bilance ³	-71	-70	X	-13	X	59	X	65	X	121	X	103	X	181	X	152	X
Příjmy z cestovního ruchu	96	100	104,2	107	107,0	112	104,7	125	111,6	129	103,2	122	94,6	122	100,4	93	96,2
Bilance cestovního ruchu	45	46	X	49	X	54	X	63	X	56	X	45	X	45	X	35	X
Bilance běžného účtu	-136,4	-160,6	X	-147,5	X	-39,8	X	-77,2	X	-113,1	X	-22,9	X	-37,0	X	-91	X
Čistý příliv PZI	278	59	X	128	X	279	X	123	X	212	X	110	X	52	X	117	X
Čisté PZI do zahraničí ³	7	6	X	26	X	-0	X	33	X	33	X	74	X	26	X	18	X
Bilance PZI	271	54	X	102	X	280	X	90	X	179	X	36	X	26	X	99	X
HDP (běžné ceny; index ve stálých cenách)	2464	2577	103,6	2815	104,5	2984	106,3	3222	106,8	3536	106,1	3689	102,5	3626	95,9	3670	102,3

Prameny: Česká národní banka. On-line: (www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/index.html, cit. 6. 2. 2011). Český statistický úřad. On-line: (www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1409-10, cit. 6. 2. 2011, 10. 5. 2011).

- ¹ V zájmu zachování kontinuity jsou převzaty názvy i struktura tabulek zavedené J. Hříchem v předcházejících vydáních ročenky.
- ² Obchodní bilance podle metodiky platební bilance (tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/FOB).
- ³ – = čistá repatriace investic zpět do ČR

Tabulka 2: Zahraněční obchod ČR v jednotlivých měsících roku 2010
(mld. Kč, zaokrouhleno)

Ukazatel	Leden		Únor		Březen		Duben		Květen		Červen		Červenec	
	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)
Vývoz	174	109,1	184	109,9	220	112,5	199	113,5	205	123,8	223	119,7	198	115,0
Dovoz	159	101,8	170	107,3	202	116,0	185	114,0	194	126,2	215	128,4	195	121,1
Obrat	333	105,0	354	108,9	422	104,3	385	118,0	399	125,1	438	124,4	392	118,4
Bilance ³	15	+9	15	+6	17	-4	14	0	11	0	8	-12	4	-7
Ukazatel	Červenec		Srpen		Září		Říjen		Listopad		Prosinec		i.-XII. celkem	
	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)	Hodnota	Index (09=100)
Vývoz	198	115,0	196	122,7	231	117,3	231	117,1	238	121,0	209	127,0	2518	117,7
Dovoz	195	121,1	196	129,8	220	122,2	216	119,7	226	124,1	208	128,5	2394	120,3
Obrat	392	118,4	390	126,6	451	120,9	448	119,5	464	123,1	418	127,8	4912	119,2
Bilance ⁴	4	-7	1	-8	12	-5	15	-1	12	-4	1	-2	125	-27

Pramen: Český statistický úřad. On-line: (www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cvzo20711_111.xls, cit. 7. 2. 2011).

- ⁴ Místo meziročního indexu absolutní rozdíl velikosti salda obchodní bilance oproti stejnému období roku 2008 (v mld. Kč).